

17.5.2020

לכבוד
עו"ד אביחי מנדלבליט
היועץ המשפטי לממשלה
בפקס: 02-6467001

לכבוד
מר שרון אפק
הפרקליט הצבאי הראשי
בפקס: 03-5694526

שלום רב,

הנדון: דרישה להפסקת הפעולות האלימות של חיל הים כלפי דייגים ברצועת עזה ולפתיחה מיידית של חקירת האירועים האלימים באזור הדיג

הרינו לפנות אליכם בבקשה **דחופה** להורות על הפסקת הפעולות האלימות של חיל הים כלפי הדייגים ברצועת עזה ולפתוח בחקירת האירועים, אשר על פי הדיווחים מספרם עלה בתקופת התפשטות נגיף הקורונה ובעיצומה של עונת שיא בדיג. השימוש בכוח על ידי חיל הים בימים אלו, מסכל את יכולתם של הדייגים לבצע את עבודתם ללא הפרעה, מעמיד את חייהם בסכנה וגורם נזק בלתי הפיך לסירותיהם ולציודם, הכל כמפורט להלן:

הסגר הימי וההגבלות שמטילה ישראל על מרחב הדיג

- דייגים ברצועת עזה סובלים מזה שנים ארוכות מההגבלות המוטלות עליהם כתוצאה מהסגר המתמשך על עזה ומשליטת הצבא הישראלי בים. דיווחים על פעולות אלימות של חייל הים הישראלי, מתקבלים באופן יומיומי: פגיעה בגופם של דייגים, גרימת נזק גופני ופציעות ובמקרים מסוימים אף הרג, וכן פגיעה בסירות הדייגים ובציודם וגרימת נזק שאינו בר תיקון. כל זאת, בעודם דגים כדי להתפרנס ולפרנס את משפחותיהם.
- גם בימים אלו, ממשיכה ישראל להטיל סגר ימי על רצועת עזה, המהווה ענישה קולקטיבית מובהקת. במסגרת הסגר, ישראל משנה את גבולות מרחב הדיג בצורה מפתיעה ושרירותית, ומשתמשת באמצעי אכיפה אלימים, הכוללים שימוש בכוח בעל פוטנציאל קטלני, כנגד כל מי שמתקרב לאותם גבולות, גם כאשר מדובר באזרחים לא חמושים. במהלך שנת 2019, ישראל שינתה את מרחב הדיג המותר 19 פעמים, מתוכן ארבע פעמים מנעה כליל יציאה לים.
- התנהלות ישראל גורמת לפגיעה קשה בדייגים ויוצרת אי-ודאות, הן מבחינת המרחב אליו יוכלו לצאת לדיג מבלי לסכן את חייהם ורכושם, והן מבחינת יכולתם להתפרנס ולספק דגה לשוק המקומי.
- בתקופה זו של התפשטות נגיף הקורונה מתגבר החשש כי רצועת עזה תיקלע למשבר כלכלי והומניטרי קשה מתמיד, וכי תעשיות המזון ברצועה ייפגעו באופן שימנע ביטחון תזונתי ברצועה. זאת ועוד, אנו מצויים כעת בעיצומה של עונת דיג הסרדינים, שהיא אחד משיאי

הרווחיות במבט שנתי. על רקע זה, העלייה במספר הפעולות האלימות כלפי הדייגים, כפי שיפורט להלן, מעמיקה עוד יותר את הפגיעה ביכולתם להתפרנס ולפרנס את משפחותיהם וביכולתם לספק דגים לשוק המקומי ברצועה.

5. חשוב מכך, מעל לכל, הפעולות האלימות של חיל הים הישראלי מסכנות את חייהם של הדייגים, שלמות גופם ורכושם, ובכך פוגעות בזכויותיהם הבסיסיות בצורה אנושה.

הדיווחים על פעולות אלימות של חיל הים כלפי דייגים באזור הדיג של רצועת עזה

6. במהלך השנים נאספו בארגון אלימזאן עדויות רבות על פעולות אלימות של חיל הים כלפי הדייגים, הכוללות: ירי לא מבוקר, הצפת הסירות במים עד כדי סכנת הטבעה, התעללות בדייגים והשפלתם על ידי דרישת הצבא מהם להתפשט ולקפוץ לים, ותפיסת סירותיהם והשמדת הציוד שעליהן.

7. בהתאם לדוח שפורסם על-ידי הארגון בעזה, בארבעת החודשים הראשונים של שנת 2020, נרשמו 105 מקרי ירי של חיל הים הישראלי לעבר סירות דייגים בשטח הדיג של עזה, בעקבותיהם נפצעו 6 דייגים, נעצרו 7 דייגים, ביניהם קטין, נגרמו נזקים כבדים ל-7 סירות, הושמד ציוד דיג רב ונתפסה סירה אחת.

8. איגוד הדייגים ברצועת עזה מדווח כי בתקופה האחרונה, מאז החלה התפרצות נגיף הקורונה, ניכרת עלייה בתדירות מקרי הירי של חיל הים הישראלי אל עבר דייגים באזור הדיג. כך לדוגמא, ביום 21.4.2020 דווח על שתי תקריות אלימות: בבוקר, חיל הים ירה כדורי גומי לעבר סירת דיג, פגע בראשו של דיג וגרם נזק למנוע של סירה. בערב המאוחר פתח חיל הים בירי מסיבי לעבר סירות דייגים. בהתאם לתיעוד של ארגון אלמזאן, בחודש אפריל 2020 אירעו 38 אירועי ירי על ידי חיל הים לעבר דייגים וסירותיהם, עלייה של 70% במספר אירועי הירי בהשוואה לממוצע החודשים ינואר-מרץ השנה. כתוצאה מאירועים אלה, נפצעו 4 דייגים וניזוקו קשות שלוש סירות עם הציוד שהיה עליהן.

חשיבות ענף הדיג לכלכלת הרצועה ולאספקת מזון לתושביה

9. ענף הדיג ברצועת עזה מהווה מקור פרנסה ותזונה חשוב מאוד עבור תושביה. בענף מועסקים היום כ-3,700 דייגים רשומים, המסתמכים על הענף לצורך פרנסתם. כ-18,250 אנשים נוספים תלויים בפרנסת הדיג ונסמכים עליה כמקור עיקרי לפרנסתם, ביניהם רבים העוסקים במתן שירותים נלווים, כגון בניית סירות הדיג ותחזוקת הסירות והציוד הנלווה לכך.¹ יצוין כי המספרים הנ"ל ירדו בצורה דרסטית כתוצאה מהסגר הישראלי וההגבלות התכופות על מרחב הדיג, אשר הותירו רבים בלי יכולת להתפרנס מהדיג.

10. כתוצאה מההגבלות החמורות אשר הטילה מדינת ישראל על המרחב הימי ברצועת עזה ודרכי אכיפתו, הדייגים ברצועה נמנים על הקבוצות עניות ביותר בה ונזקקים לסיוע הומניטרי לצורך קיומם.

השימוש בהוראות פתיחה באש וההתנכלויות לדייגים

11. בתשובת הצבא מיום 15.12.2019 לבקשת חופש מידע בעניין המרחב הימי, שהגישה עמותת גישה, צוין כי קיימות הוראות פתיחה באש במרחב הימי מול רצועת עזה. בניגוד לבקשת העמותה, הוראות אלה לא הועברו לידיה בטענה להיותן מסווגות. עם זאת, צוין בתשובה כי:

"במסגרת הוראות ונהלים אלו נקבע כי השימוש בכוח לשם אכיפת המגבלות הביטחוניות ייעשה אך ורק כמוצא אחרון, באופן מדורג ובמידה המזערית הנדרשת לשם הפסקת הפרת המגבלות או תפיסת כלי השיט. עוד נציין, כי קודם לשימוש בכוח, קובעות ההוראות כי תתבצע אזהרה פרטנית לכלי השיט המפר את המגבלות הביטחוניות ודרישה להפסקת ההפרה" (סעיף 9 לתשובת חופש המידע).

מצ"ב העתק של התשובה מיום 15.12.2019 לבקשת חופש המידע.

12. מתשובה זו עולה כי בהחלטתו לעשות שימוש בכוח, הצבא אינו עושה הבחנה בין אזרחים לא חמושים הנמצאים בים לצורך דיג ופעולות אזרחיות אחרות, לבין אזרחים. מהתנהלות הצבא, כפי שתוארה לעיל, עולה בבירור כי השימוש בכוח בעל פוטנציאל קטלני נעשה כנגד דייגים אשר אינם מהווים סכנה מיידית ומוחשית לחיי אדם אחר.

13. טענה של "הפרת המגבלות או תפיסת כלי שיט" אינה מצדיקה כשלעצמה פתיחה באש ושימוש בכוח כנגד דייגים, והדבר בהכרח אינו מידתי. השימוש בכוח כמתואר, מנוגד לכללי "אכיפת חוק וסדר", שהם המסגרת הנורמטיבית הרלוונטית לפעולות הדיג. נקודת המוצא של נורמות אלה היא שהזכות לחיים והזכות לשלמות הגוף הינן זכויות כמעט מוחלטות, במובן זה שאסור לפגוע בהן במהלך פעולות אזרחיות וכי הפגיעה בהן תהיה אסורה באופן מוחלט כאשר האדם לא מהווה בעצמו סכנה מיידית ומוחשית לחיי אדם אחר.

14. מכאן, שההוראות ונהלים של הצבא, כפי שנמסרו לנו בתשובה לבקשת חופש המידע, ומדיניות זו של שימוש בכוח בעל פוטנציאל קטלני כנגד דייגים, והפגיעה הקשה והבלתי הפיכה בקניינם, הינם בלתי חוקיים ובלתי מידתיים. מדובר בשימוש בצעדים דרסטיים של פתיחה באש, תוך סיכון דייגים ורכושם, השתלטות על סירות ותפיסתן, כאשר מדובר בדייגים הנמצאים בים לצורך פרנסתם מדיג, בדרך כלל על גבי כלי שיט קטנים ("חסקה") ואשר אין בפעולותיהם כדי לסכן חיים או להוות סכנה מיידית ומוחשית כלשהי.

15. למותר לציין, כי השימוש באזהרה פרטנית לכלי השיט אינו הופך את ההוראות למידתיות. מה גם שבהתאם לעדויות של דייגים רבים, אמצעי האזהרה גורמים לפגיעה בגופם וברכושם בצורה בלתי הפיכה. על פי העדויות, אחת משיטות האזהרה שחיל הים מרבה לעשות בה שימוש הוא ירי לעבר מנועי סירות הדיג, או שימוש בתותחי מים להצפת הסירות עד כדי סכנת טביעה. שיטות אלה גורמות לנזקים בלתי הפיכים לסירות ולציוד, ואף פוגעות בדייגים שאינם מהווים כל סכנה. דייגים רבים מעידים כי חיל הים עושה שימוש באמצעים אלימים גם בזמן שהם נמצאים בתוך שטח הדיג המותר.

16. יודגש, כי ככל שאכן מתבצעת חריגה על ידי דייגים, הרי שסביר כי היא נובעת מהיעדר ידיעה ומהיעדר סימון ברור למגבלות, המשתנות בתדירות גבוהה, וכחלק רגיל וטבעי מפעולות הדיג.

בכל מקרה, שיט מחוץ לאזור הדיג אינו מהווה כשלעצמו סכנה ביטחונית המצדיקה שימוש בכוח בטענה לאכיפת המגבלות הביטחוניות.

17. אחת הדוגמאות מהתקופה האחרונה הוא אירוע מיום 8.5.2020. בשעות הבוקר של אותו יום דווח על אירועי ירי של חיל הים לעבר שתי סירות דיגים. בהתאם לדיווח, חיל הים ירה ופגע בכדורי גומי בראשו של דיג ובידו של דיג אחר; ירה בירי חי לעבר מנועי שתי סירות וגרם להשמדתם, וירה נחשולי מים מתותחי מים עוצמתיים לעבר הסירות אשר פגעו באוזנו של אחד הדיגים.

18. הפגיעה בזכויותיהם הבסיסיות ביותר של הדיגים תושבי רצועת עזה בנסיבות העניין, תוך שימוש בהוראות הפתיחה באש, אינה מיידית, גם אם נניח כי אותם דיגים חרגו מהמגבלות שמטילה מדינת ישראל על שטח הדיג. מדיניות הצבא שמתירה שימוש בירי ובכוח כלפי הדיגים בהיעדר קיומה של סכנה מיידית לחיי אדם או כל כוונה מצידם של הדיגים להפר את "המגבלות הביטחוניות", אינה עומדת במבחני המידתיות.

19. זאת ועוד. סעיף 3 לאמנת האג משנת 1907, המהווה חלק מהמשפט הבינלאומי המנהגי, קובע איסור על הפגיעה בספינות שנעשה בהם שימוש לפעולות דיג:

Vessels used exclusively for fishing, along the coast or small boats employed in local trade are exempt from capture, as well as their appliances, rigging, tackle, and cargo.

20. מטרתו של הסעיף היא להבטיח שכל עוד ספינות דיג עוסקות בעבודות הדיג, ולא לוקחות חלק בפעילות עוינת, יש לאפשר להן לבצע את פעולותיהן ללא הפרעה. **בהתאם לסעיף, החובה היא** על הצד הטוען לביצוע פעולות עוינות, להוכיח כי הספינות אכן עסקו בפעילות עוינת.

21. ואכן, רק לאחרונה בית המשפט העליון הביע ביקורת על התנהלותו של הצבא הישראלי בכל הנוגע לתפיסת סירותיהם של הדיגים מרצועת עזה ולהיעדר התיעוד ולאדישות של הצבא בהתנהלותו מול הדיגים ברצועת עזה ורכושם (בג"ץ 734/19 עבד אלמעטי הביל ואח' נ' משרד הביטחון (פסק דין מיום 11.11.2019)).

22. סעיף 27 לאמנת ג'נבה הרביעית 1949, מטיל חובה על ישראל לנהוג ביחס של דרך-ארץ כלפי גופם, כבודם, זכויותיהם המשפחתיות, אמונתם ולפולחנם, נימוסיהם ומנהגיהם, של תושבי רצועת עזה. חובה זו כוללת את החובה לשמור על חיי התושבים המוגנים, על שלומם ועל כבודם כאדם. החשוב מכך, אין הוראת חקיקה מפורשת המתירה את הפגיעה בזכויות יסוד אלו על ידי שימוש בירי והפגיעה בדיגים ורכושם. לא זו אף זו, הירי בנסיבות העניין אף מנוגד להוראות מפורשות של חוק העונשין בעניין הריגת אדם או גרימת חבלה גופנית לאדם. הדבר מקבל משנה תוקף בנסיבות העניין כאשר לא נטען כי נובעת מהדיגים סכנה מיידית לחיי אדם.

23. לא למותר לציין כי, אמנת האו"ם לחוק הים (United Nations Convention on the Law of the Sea), אשר הוראותיה מהוות חלק מהמשפט הבינלאומי המנהגי, מעניקה זכויות לחיפוש, ניצול, ניהול ושימור של אוצרות הטבע המצויים באזור הכלכלי הבלעדי בסמיכות לקרקע הים

או תחתיה (סעיף 56 לאמנה). אזור זה משתרע למרחק של 200 מייל ימי מהחוף (סעיף 57 לאמנה) ובהתאם לאמנה הוא אמור להיות השטח שמותר, בין היתר, לדייגים מרצועת עזה לעשות בו שימוש ללא הפרעה.

אשר על כל האמור, נבקשכם להורות על ביטול ההוראות המתירות שימוש בירי ופגיעה בדייגים וברכושם, להפסיק לאלתר המשך ההתנכלויות בדייגים מרצועת עזה הדגים לצורך פרנסתם, ולפתוח בחקירת האירועים האלימים שהתרחשו במיוחד בתקופה זו.

לטיפולכם הדחוף, נודה.

בברכה,
מונא חדאד, עו"ד

